

Dziedzictwo George'a Orwella: postkomunistyczna dystopia w Rosji, Ukrainie i Białorusi

Cel projektu

Celem projektu jest prezentacja pierwszej historii porównawczej postkomunistycznej dystopii w Rosji, Ukrainie i Białorusi. Materiał badawczy zawiera zbiór najważniejszych tekstów, na który składa się ponad 90 książek powstałych w dyskursie utopijnym/dystopijnym. Począwszy od 1991, co roku w językach słowiańskich publikowanych jest ponad 700 książek gatunku SF oraz utopia / dystopia.

W naszych badaniach postulujemy, że literatura dystopijna służy zarówno krytyce rzeczywistości własnego społeczeństwa, jak i kreowaniu alternatywnych wizji przyszłości, które same w sobie opierają się na tych samych stanach wyjątkowych i prowokują sprzeciw. Dystopia zaczyna się w momencie, w którym protagonista odrzuca utopijne Ministerstwo prawdy i orwellowskie zasady.

Opis badań

Ramy teoretyczne łączą koncepcję „stanu wyjątkowego” z tradycyjnymi narzędziami, takimi jak analiza motywów, ‘close reading’ itp. Analizie poddana jest ewolucja gatunku dystopijnego w kontekście „stanu wyjątkowego”, czyli strategii władzy stosowanej przez zwolenników autorytaryzmu w celu przekształcania demokracji w państwa totalitarne. Giorgio Agamben podkreślał: „Zarówno w przypadku prawa oporu, jak i stanu wyjątkowego pojawia się bowiem problem prawnego znaczenia takiej sfery działania, która sama w sobie wykracza poza horyzont prawa”(Agamben 2008, 21).

W badaniu uwaga zostanie skupiona na sześciu odrębnych aspektach dystopii, które występują w tym gatunku:

1. Dystopia polemizuje z całym gatunkiem, ubierając swoje argumenty w estetycznie atrakcyjną formę;
2. Bohater dystopii jest zawsze ekscentryczny. Żyje zgodnie z prawami widowiska jarmarcznego. Ściśle mówiąc, nie ma w tym nic zaskakującego, ponieważ również karnawał Bachtina reprezentuje triumf ekscentryczności;
3. Inną strukturalną osobliwość dystopii jest rytualizacja życia. Rzeczywiście, indywidualne życie jest tu zaprogramowane. Konflikt narracyjny powstaje, gdy jednostka odrzuca swoją rolę w rytuale na rzecz własnej ścieżki;
4. Dystopię wyróżnia jej antropocentryczność: nacisk na jednostkę, jej nadzieje i troski. Jednostka w dystopii zawsze stoi w opozycji do swojego otoczenia;
5. Strukturalną osią dystopii jest pseudokarnawał. Główna różnica między klasyczną koncepcją karnawału, opracowaną przez Michała Bachtina, a pseudokarnawałem, zrodzonym przez epokę totalitarną, polega na tym, że karnawał opiera się na ambiwalentnym śmiechu, podczas gdy pseudokarnawał jest zbudowany na absolutnym strachu;
6. Wreszcie zwrócimy uwagę na temat sadomasochizmu. Sadyzm władzy jest skierowany w dół, podczas gdy masochizm jednostki jest skierowany w górę, w kierunku władzy.

Uzasadnienie podjęcia tematyki badawczej

Niektórzy badacze nazywali George'a Orwella „najbardziej wpływowym pisarzem politycznym XX wieku” (Cushman, Rodden 2004, 281). Dla literatury postkomunistycznej Orwell był prorokiem, który wyznaczył kierunek rozwoju dystopii jako gatunku. Podjęte badania są odpowiedzią na wyzwania, jakie stawia skomplikowana walka demokracji z tendencjami totalitarnymi w trzech sąsiadujących z Polską krajach. Będąc gatunkiem granicznym, dystopia metaforycznie odzwierciedla tę walkę.

Spodziewane efekty

Wyniki badań będą niezwykle przydatne nie tylko dla literaturoznawców i językoznawców, ale także dla antropologów, socjologów, politologów i innych badaczy w dziedzinie nauk humanistycznych. To oryginalne opracowanie, wraz z kompletnym katalogiem postkomunistycznych dystopii, może być stosowane i dalej rozbudowywane przez naukowców z pokrewnych dziedzin. Kiedy badania te zostaną opublikowane, konieczne będzie wprowadzenie istotnych zmian do historii literatury postkomunistycznej. Kontynuując ten wątek, poważnie zmieniamy nasze obecne rozumienie współczesnych procesów literackich. Następstwem publikacji będą również zmiany i poprawki w podręcznikach literatury i opracowaniach dziedzin pokrewnych.